

Ferdo Gestrin

SLOVANI V SLUŽBI PRI MALATESTOVIIH ORGANIH V FANU (1434—1455)

Stiki med kraji v Markah v Italiji in jugoslovanskimi deželami so oživel vsaj že od 13. stoletja dalje. V 14. stoletju pa so se še povečali in se razraščali v širše povezave; živahne so postale že zveze primorskih mest v slovenski Istri in celo slovenskega zaledja z mesti v Markah.¹ Naslednje stoletje je prineslo temu razvoju še širše okvire, katerih eno področje bo poskušala nekoliko osvetliti ta razprava.

V tem času so imele trgovske zveze jugoslovanskih dežel z mesti v Markah, to je z mesti Fermo, Recanati, Ancona, Senigallia, Fano in Pesaro ter obratno, iz teh krajev v mesta ob jadranski obali in tudi v notranjosti, že stalne oblike. Obojestranski trgovski posli so bili pojav, ki jih niso regulirali samo trgovci sami med seboj in pri tem uveljavljali vse srednjeveške oblike tehnike trgovine, ampak tudi trgovske pogodbe med posameznimi mesti in celo dogovori med posameznimi trgovci in

¹ A. Leoni, *Istoria d'Ancona capitale della Marcha anconitana*, III (1812), str. 83, 211, 306; IV (1815), str. 125, 149 op. 1; C. Ciavarini, *Statuti anconitani del mare, del terzenale e della dogana e patti con diversi nazioni I*, Ancona 1896 (v zbirki *Fonti per la storia delle Marche pubblicate dalla Deputazione marchigiana di storia patria. Statuti — secoli XIV—XVI*), str. 82 sl., 227 sl., 229 sl., 271. L. Zdekauer, *La dogana del Porto Recanati nei secoli XIII e XIV*. Fano 1904, str. 13, 15 sl., 24. E. Spadolini, *Il commercio, le arti e la loggia de'mercanti in Ancona*, Portocivitanova 1904, str. 10 sl., 20; isti, *Il portolano di Gracioso Benincasa, Firenze (ponatis iz Bibliografia 9)* 1907, str. 13. *Annali di Recanati con leggi e costumi antichi recanatesi e memorie di Loreto*. Opera del conte M. Leopardi. A cura di R. Vuoli I—II, Varese 1945, str. 121, 214. M. Natalucci, *Ancona attraverso i secoli*, I (1960), str. 407 sl., 510 sl.; isti, *La vita marinara e commerciale di Ancona nel medio evo e gli Statuti del mare*, Ancona 1953, str. 14 sl. W. Heyd, *Histoire du commerce du Levant au Moyen-Age*, I—II, Amsterdam 1959, I, str. 237, 310, 349, 418 sl., II, str. 196, 292 sl., 294 sl., 333. V. Foretić, *Nekoliko pogleda na pomorsku trgovinu u srednjem veku*. Zbornik Dubrovačkog pomorstva, Dubrovnik 1952, str. 119, 130; N. Colak, *Pomorstvo zadarske komunje*. Pomorski zbornik 2 (1962), str. 1560 sl., 1565 sl.; J. Luetić, *Povijest pomorstva Dubrovačke republike*. Sažeti pregled, prav tam str. 1699 sl. 1702; F. Gestrin, *Trgovina slovenskega zaledja s primorskimi mesti od 13. do konca 16. stoletja*, Ljubljana 1965; isti, *Piranska komenda v 14. stoletju*. Prispevek k problemu tehnike trgovine v srednjem veku. Hauptmannov zbornik, Ljubljana 1966, str. 239 sl. Prim. še P. Marković, *Trgovinski odnosi izmedju Dubrovnika i srednje Italije*. Rad JAZU 15 (1871), str. 1—69 in R. Morozzo della Rocca — A. Lombardo, *I documenti del commercio veneziano nei secoli XI—XIII*. Torino 1940 (v *Documenti e studi per la storia del commercio e del diritto commerciale italiano*, XIX).

knezi. Tako sta se pogodila Jurij de Roxa iz Zadra in družba, ki so jo sklenili gospodje Malatesta (verjetno samo Pandolfo III. Malatesta) s trgovcem Chianelo da Fabriano, da bo prvi v letu 1407 dovažal sol iz Dalmacije, verjetno v solni urad v Fano.² Malateste so imeli monopol v tej trgovini in so jo upravljali s svojimi solnimi uradi. V naslednjih treh letih pa je isti zadrski trgovec in pomorščak sklenil podobno pogodbo o dovozu soli neposredno s samim Malatesto.³ Posamezni letni sejmi, kot so bili zlasti v Recanatiju in Fermu ter po svoji vlogi počasi naraščajoči sejmi v Senigalliji in Anconi, so živahne zveze z Markami še pospeševali.⁴ V Recanati niso prihajali na sejme številni trgovci (že okoli leta 1400) samo iz dalmatinskih mest, marveč tudi iz mest Slovenskega Primorja in iz slovenskega zaledja. Tak je moral vsekakor biti trgovec Janez, ki ga je vir označil kot Anes (Anese) Tedesco.⁵ 15. stoletje je tudi čas, ko se v posameznih redih prometnih tarif v teh mestih izrecno omenjajo nekatere vrste blaga iz jugoslovanskih pokrajin, ki je prihajalo v mesta v Markah.⁶ V teh mestih in njihovih pristaniščih — gre tu za Porto di Fermo (danes Porto S. Giorgio) in Porto Recanati — so se v obravnavanem obdobju naseljevali kot prebivalci (*habitatores*) številni slovanski trgovci, ki so si v njih kupovali hiše, si ustvarjali tudi precejšnjo zemljiško posest in celo bogastvo, ki so zapuščali za pogrebna opravila, za blagor svoje duše, za maše zadušnice in podobno, cerkvam v teh krajih razna denarna in druga volila, ki so se tu poročali in umirali, postajali pravi meščani v teh krajih in so posamezne rodbine med njimi sčasoma prodrle tudi v sam vrh mestnega prebivalstva, kakor je bilo na primer z družino Hondodei v Pesaru.⁷ S trgovci ali

² Archivio di Stato — sottosezione Fano (poslej ASF), Codici Malatestiani (poslej CM), št. 20 f 127. Glej o tej seriji virov C. Selveli, *Intorno ai Codici Malatestiani fanesi. Osservazioni e divagazioni*. *Studia Picena* XIV (1939), str. 3 sl.

³ ASF — CM, št. 20 f 130 sl., 136.

⁴ Prim. G. Monti, *Notizie storiche sull'origine delle fiere dello stato ecclesiastico*. Roma 1828, str. 23 sl., 44 sl., 67 sl.; L. Zdekauer, o. c.; R. Marcucci, *La fiera di Senigallia*, Ascoli Piceno 1914, str. 21 sl.; G. Monti Guarnieri, *Annali di Senigallia*. Ancona 1961, str. 87 sl.

⁵ Archivio storico comunale Recanati (poslej ACR), Ser. X Porto, št. 1207 f. 16' — 1397 febr. 8, ACR — Ser. VIII Camarlenghi, št. 671 — 3. april ok. 1400.; L. Zdekauer, o. c., str. 16.

⁶ ASF-CM št. 3 z naslovom *Capitoli de la gabella del Comune de Fano* — 1387, f 2', f 22 (pripis iz ok. 1435); Archivio storico comunale Pesaro (poslej ACP) — št. 264 XIV/b/9 f 146 (1461 dec. 31) in f 160' (1462 dec. 31); C. Ciavarini, o. c. str. 239, 271; E. Spadolini *Il libro della franchigia di Ancona (1471)*, Atti e memorie della R. Deputazione di storia patria vol. 2, fasc. 2, str. 121. Tu se omenja med drugim tudi: canavacci de Lubiana.

⁷ V Fermu ali v njegovem pristanišču Porto Fermo se v prvi polovici oziroma okoli srede 15. stoletja omenjajo mnogi Slovani, ki so tu začasno ali stalno prebivali. Bili so predvsem trgovci, obrtniki in hlapci. Prim. Archivio di Stato — sottosezione Fermo (poslej ASFe) — *Liber conciliorum 1404* in 1406: f. 2 in 3'; prim. še Marini, *Liber conciliorum... civitatis Firmanae* I (1380—1457) f 75' f 256; ASFe — *Acta diversa 1450/56* — 1449 febr. 14; ASFe — *Opere pie di Fermo*, cassetta 2 in druge z vrsto testamentov Slovanov. Prim. R. de Minicis, *Serie cronologica degli antichi signori de'podestà e rettori di Fermo dal secolo ottavo all'anno 1550*. Fermo 1855, str. 16.

za njimi so prihajali v markizanska mesta tudi obrtniki ali pomorci in vsi, ki so iskali zaposlitev na teh področjih gospodarstva. Tu so nastajale bratovščine Slovanov; taka je bila v Recanatiju (*Fraternitas Sclauorum sancti Petri Martiris*), ki ji sledimo vsaj od leta 1375 dalje, ali v Pesaru; v Fermo pa so ob koncu 15. stoletja bili Slovani z drugimi ljudmi z Balkana povezani v posebno kongregacijo v cerkvi della *Fraternità*.^{7a}

Živahne trgovske vezi moremo šteti za vzmet tudi mnogim, ki so se odpravljali v Italijo iz drugih vzrokov, da tam najdejo možnosti za

V Recanatiju se okoli 1400 in dalje omenjajo trgovci iz Šibenika, Trogira, Zadra, Pulja, Istre, slovenskega ozemlja, nemških dežel in drugod, ki so trgovali zlasti s sladkim in slanim sirom, platnom, raševino, volno, ribami, železom, kožami in živino. Kupovali pa so olje, posode, zlasti slikane vaze, ki so bile v Markah cenjeno izvozno blago, vino in čebulo. Prim. ACR — Ser. X Porto, št. 1207 f 7, 9', 10, 16', 17, 21, 22, 23, 27', 32, 36', 37, 39', 40', 41, 41', 42', 48', 52, 53', 78, 79, 83', 84', 85', 86, ACR — Ser. VIII Camarlenghi, št. 671 f 8; ibid. št. 673 f 41 in 42; ibid. št. 674 f 2'. Prim. še B. Ghetti, *Nobili e popolari in Recanati durante i secoli XIV e XV*, str. 64.

Podobno je bilo v Anconi, kjer se mnogi Slovani med drugim omenjajo v knjigi mitninskih dohodkov iz leta 1432: *Archivio storico comunale Ancona* (poslej ACA) — št. 738 (*Libro degli introiti della dogana*) f 2', 3', 4, 4', 5, 7, 8, 9', 10', 32, 50, 50', 51, 51', 52, 53, 54, 55', 69'. Več se jih omenja tudi kot prebivalcev Ancone (*habitantor anconitanue*) kot npr. f 5 in 11, dalje ASF-CM, št. 70 f 26 — 1406 marec 18.; *Archivio di Stato Pesaro* (poslej ASP) — notarska knjiga Albertucci f 142 — 1449 maj 29. Sem so prihajali pomorci Reke in Pulja (ACA št. 738 f 32') pa tudi trgovci iz Slovenije, kakor bi mogli soditi iz imena Andrea Sclanus Verbanj (o. c. f 2' — 1432 sept. 20), iskati pa jih je tudi med tistimi, ki jih je vir označil z »*Tentonicus*« ali z »*de Alamania*«.

V Senigalliji moremo že od začetka 15. stoletja, ko se viri nekoliko pomnože, slediti vrsti Slovanov, ki so se tu naselili in kot prebivalci prebivali v mestu, v ASF-CM 71 f 44', 85; CM 108 — 1456 maj 18 in 1456 avg. 3; dalje v ASP — not. knjiga Albertucci f 55 — 1438 dec. 28. Sem so v prvi polovici stoletja prihajali trgovci in pomorci iz Dubrovnika (ASF-CM 71 f 32, 39, 39', leto 1408; CM 107 f 2, 25'), Splita (ASF-CM 70 f 19 — 1405 maj 21), Brača (ASF-CM 71 f 37' — leto 1408), Trogira (ASF-CM 107 f 9'), Bakra (ASF-CM 71 f 40 — leto 1408), Kopra (ASF-CM 107 f 10) in Zagreba (ASF-CM 71 f 85' — 1408 jul. 28) ter še mnogi drugi iz Dalmacije in drugod (ASF-CM 107 f 23'; CM 71 f 27, 28, 29, 29' itd.).

Tudi v Fanu v tem času že najdemo podatke o živahnih trgovskih zvezah in je prihajalo sem blago iz Dalmacije in iz Dubrovnika posebej (ASF-CM 93 f 19 — 1436 febr. 2; ibid. 1456 nov. 13; ibid. f 120). Kakor drugje so se tudi v tem mestu naselili in ustalili mnogi Slovani (Prim. ASF-CM 86 f 26, 26', 28; CM 20 f 20).

V Pesaru se do okoli polovice 15. stoletja omenjajo kot meščani ali prebivalci mesta oziroma prihajajo sem mnogi trgovci in pomorci iz Dubrovnika, Splita, Senja, Bakra, Pulja in Pirana pa tudi iz Zagreba in drugih delov Hrvaške, a tudi iz Slovenije (Simon condam Stefani de Spilnbergo — ASP not. njiga Paladini — 1451 dec 24; Xristoforus condam Petri de Monte Cruce de Alamania — ASP not. knjiga Albertucci — 1451 sept. 9) [ASF-CM f 27, 43; ACP — 264 XIV b/9 f 232'; ASP not. knjiga Paladini f 113, 118, 166, 192, 238'; ASP not. knjiga Albertucci f 7', 58, 82', 151, 221', 150', 152', 166, 176, 187, 230, 233-3'].

^{7a} *Annali di Recanati con leggi e costumi antichi recanati e memorie di Loreto*, o. c. I str. 306. V Pesaru me je opoznil na bratovščino ravnatelj mestne knjižnice in mestnega arhiva dr. Italo Zicari. Za Fermo prim. G. Cutini, *Istruzione e cultura a Fermo nel secolo XVII* 1957/8 (tiskopis diplomatskega dela) str. 37.

obstoj in življenje. Številni so bili slovanski naseljenci, ki so na drugi strani Jadrana v Markah našli svoj novi dom. Ob kolonizaciji obširnih področij v Markah, ki je morala že v 14. stoletju privabljati koloniste iz jugoslovanskih dežel in se je v naslednjih dveh stoletjih ta proces še nadaljeval, so se na primer na ozemlju okoli Senigallije (npr. v kraju Ripa Mandolfo, Monterado itd.), dalje v okolici Ancone (npr. Falconara, Castro Masignano, »Mons Sirixius« itd.), Fana (npr. Cavarino, Monte Maria itd.) in Pesara (npr. v Nubilari, Montelauru itd.) naseljevali sorazmerno številni slovanski naseljenci.⁸ Kolonizacija Slovanov je bila v obravnavanem času v Markah in tudi sicer vzdolž italijanske jadranske obale mnogo večja kakor so mislili do sedaj. Kakor na tem področju je dajalo iz različnih vzrokov nastalo pomanjkanje delovne sile tudi druge velike možnosti za doseljevanje Slovanov v Marke. Mnogi so dobili zaposlitev kot služabniki, kot hlapci in dekle po domovih premožnejših domačinov, drugi so zopet našli kruh tako, da so po pogodbi v obliki socide za leto ali več obdelovali posamezne poljedelske površine, zlasti vinograde. Številni so morali biti tudi tisti, ki so se preselili v Italijo in tu stopali v razne službe kot paži, oboroženi hlapci ali vojaki.⁹ Tako je bilo tudi v Fanu, ki je po številu uradov, oziroma uradnikov, ki so potrebovali take ljudi, spadal med kraje, v katerih so imeli Slovani med zgoraj naštetimi poklici zelo številne zastopnike.

Fano je bil v obravnavanem času važna posest rodbine Malatesta, ki je imela tudi sicer veliko posest v Markah, čeprav le-ta ni bila niti strnjena niti stalna in so jo imeli zlasti kot vikarji svete stolice. Tako je imel Pandolfo III. Malatesta (1375—1427), ki je bil gospod Fana od leta 1385 dalje in je bil eden najpomembnejših članov rodbine,¹⁰ v Markah po popisu iz leta 1410/11 naslednjo posest:¹¹ mesta Fano, Senigallia, Pergola, Jesi z okolnimi kasteli (S. Marcello, Monte Roberto, Maiolati, Cupramontana, Castelpiano, Serra S. Marcello, Montecarotto, »Muscianus« in Sanctus Paulus), Osimo in Amandola, kraje Castelfidardo, Monte Lupone, Staffolo, Monte Fano, Offagno, Montemelono, Montecassiano, Monte Olmo in »Mons filiorum Optrani«, dalje vikariate Mon-

⁸ Prim. za Senigallijo: L. Mancini, *Un catasto rustico sinigagliese del 1489*, str. 9.; isti, *Sigismondo Malatesta e la ricostruzione di Sinigallia (1450-59)*, *Bollettino della Società degli amici...* annata 2—4 (1924-26), str. 14, sl.; A. Giarrizzo, *Senigallia. Ricerche di geografia urbana*, *Bollettino della Società geografica italiana*, Ser. 9, vol 4, 4—10 (1963), str. 452. Za Ancono: ACA — *Libro degli introiti della dogana*, 1432, f 2', 50, 53, 50'. Za Fano: ASF-CM 93 f 89 in 89' (1437 maj 29 in okt. 19). Za Pesaro: ACP — 264 XIV b/9 (1463 jan. 2), ASP — not. knjiga Albertucci f 20 in 205.

⁹ Prim. D. Gaspari, *Fortezze marchigiane e umbre nel secolo XV. Archivio storico per le Marche e per l'Umbria*, 3 (1886), str. 114, 115, 116, 126, 135, 145, 159.

¹⁰ C. Selvelli, *Sulla figura di Pandolfo III Malatesta, signore di Fano. Atti e memorie Ser. 6, vol 3 (1943)*; isti, *Fanum Fortunae*, 1943³, str. 5 sl.; isti, *Fano e Senigallia*, Bergamo 1931, str. 24 sl.; C. Marcolini, *Notizie storiche della Provincia di Pesaro e Urbino delle età fino al presente*, Pesaro 1883², str. 106 sl.; P. A. Amiani, *Memorie storiche della città di Fano, I Fano 1751*.

¹¹ ASF-CM 7 z naslovom *Liber offitiorum civitatum, terrarum atque bonorum magnifici et excellenti domini Pandulfi Malatestis in Marchia*.

dovia, Monteboddo (danes Ostra), Mondolfo in S. Sepolcro, grofijo (comitatus) Serra ter gradove Corinaldo in Scorticata ter od leta 1413 tudi Belvedere, oziroma od leta 1417 dalje še Scapezzano.¹² Po Pandolfovi smrti je vladal v Fanu (do leta 1463), Senigalliji in Pesaru gospod Riminija Sigismondo Pandolfo Malatesta (1427–1468).

V vseh omenjenih mestih in krajih so bili Malatestovi civilni in vojaški uradi oziroma uradniki. Najštevilnejši so bili v Fanu, kar kaže, da je imelo mesto tedaj med Pandolfovo posestjo po važnosti osrednji položaj. Poglejmo, kolikor je za razpravo potrebno, upravne organe v tem mestu. Najvišji predstavnik gospoda v njem je bil podestat. Za poslovanje svojega urada in za osebne potrebe je imel večje število uradnikov, služabnikov ali oborožencev. V slučaju potrebe ga je nadomeščal pravnik ali doktor prava,¹³ imel je dalje večšega in izkušenega vojaka¹⁴ ter dva notarja. Za svoje potrebe je imel pravico do dveh služabnikov in enega paža. Poveljeval je tudi osim oboroženim hlapcem (familiares, beroarii). Za svojo uporabo, oziroma potrebe urada je imel pravico do treh konj. Kot plačo in za plačilo vseh uradnikov in služabnikov ter za vzdrževanje konj, je podestat dobival po 63 florinov mesečno (računali so se po 34 bolonjinov vsak). Dohodke pa je imel tudi od glob. Praviloma mu je šlo šest denarjev od vsake libre glob. Izjeme so bile osebne globe, od katerih mu je šlo samo šest faneških denarjev. Od vsake sodbe v sporu dveh tujcev je imel po 12, a če je bil tujec samo ena stranka, je dobil po šest denarjev od libre. Za neposredne stroške urada, to je, za papir, vosek in črnilo je dobival vsakega pol leta še po osem ducatov. Moral pa je na svoje stroške vzdrževati tudi nekaj težkega orožja (dve balisti in dve »rotella«). Leta 1434 je imel podestat v Fanu poleg namestnika, vikarja in vojaškega izvedenca le še enega notarja, enega služabnika in sedem oboroženih hlapcev; pravico pa je imel še do dveh konj.¹⁵

Neposredno za podestajem uradom našteva kodeks apelacijski urad, ki ga je vodil vikar za apelacijsko sodišče.¹⁶ V svojem spremstvu je imel služabnika in oboroženega hlapca; šla sta mu tudi dva konja. Iz tega bi mogli sklepati, da je bilo ozemeljsko področje njegovega urada precej veliko. Mesečni prejemki, s katerimi je plačeval oba služabnika in vzdrževal konja, so bili določeni na 20 florinov. Poleg tega je od vsake apelacije dobil po 12 denarjev od vsake libre, če sta bila nasprotnika tujca, sicer pa le po šest denarjev. Posebni urad za globe je vodil uradnik za globe,¹⁷ ki sta mu bila podrejena notar in hlapec. Uradnik je imel pravico tudi do konja. Njegovi mesečni prejemki so bili 5 florinov. Poleg tega je dobival od vsakega primera še po 12 faneških denarjev dohodkov od vsake libre. Seveda je iz tega plačeval tudi

¹² Prav tam, f 13 — 1413 maj 27, f 38 — 1417 marec 23.

¹³ Prav tam, f 2: »unum doctorem seu licentiatum in iure«.

¹⁴ Prav tam, f 2: »Unum militum socium praticum et expertum.«

¹⁵ ASF-CM 94 (Liber mostrarum castellanorum, rocharum Fani et comitatus et portarum pariterque officialium eius (1434), tempore mei Jacobi de Sanctogostantio cancellarii Fani), f 2.

¹⁶ ASF-CM 7, f 2': »vicarius domini super appellationibus in Fano«.

¹⁷ Prav tam f 4': »officialis dampnorum datorum Fani«.

uslužbenec svojega urada. Posebej je prejemal še po 20 solidov mesečno za stroške pisarne.

V drugo grupo uradov sta spadala urada, ki sta upravljala vse tekoče administrativne posle. Prvega je vodil pisar (*cancelarius*), ki je imel enega služabnika, a drugega referendarij (*refferendarius*, *refferendarius domini Fani*) s pravico do dveh hlapcev in dveh konj. Pisar je imel po osem florintov na mesec. Ker pa je vodil tudi knjige o uslužben-
cih,¹⁸ je dobival še dodatnih 15 bolonjinov. Referendarij je imel 15 duka-
tov letnih dohodkov. Upravljal je tudi mitninski ali dacarski urad, v katerem je imel zaposlenega še posebnega notarja. Zanj je dobival po dva dukata. Poleg tega je imel dohodke od vseh spornih zadev tujcev po 12 denarjev od libre vrednosti in tudi vse neposredne dohodke pisarne.¹⁹

Tretja grupa uradov so bili urad za dohodke, solni urad in nadzorni urad. Urad za dohodke je vodil zakladnik,²⁰ ki je imel pravico do enega služabnika. Njegova mesečna plača je bila po 8 florinov. V nadzornem uradu sta bila zaposlena dva nadzornika,²¹ katerih vsak je mogel imeti po enega služabnika,²² ki sta ga seveda plačevala iz svojih prejemkov. Vsak je imel sprva po šest dukatov mesečno, pozneje sta dobivala še po dva dukata več za stroške urada. Po letu 1424 je imel drugi nadzornik po 11 liber in 6 solidov mesečnih prejemkov.²³ Solni urad je bil zaradi dohodkov, ki jih je gospodu prinašal, zelo pomemben. Bil je osrednji urad te vrste na ozemlju Malatestove posesti v Markah. Z njim so Malateste izvajali in nadzirali, vsaj v tem času, solni monopol. Uradu so bili štirje uradniki, razporejeni po rangi.²⁴ Vsak je imel pravico do svojega služabnika. Mesečni prejemki prvih dveh uradnikov so bili po šest, drugih dveh pa po dva dukata na mesec.

Nekateri zgoraj naštetih uradi oziroma funkcionarji so bili tesno povezani z mestno upravo in administracijo. Na prvem mestu je seveda imenovati podestaja, dalje pa tudi nadzorni urad, ki je opravljal nadzorno funkcijo tudi za mestno občino.

Poleg civilnih uradov Malatestove uprave so bili v Fanu tudi vojaški funkcionarji. Najpomembnejši je bil kaštelan, poveljnik trdnjave v mestu (*castellanus castri Fani seu rocche*). Imel je pod svojim poveljstvom devet oboroženih hlapcev, ki so tvorili trdnjavsko posadko. Njegova mesečna plača je bila 22 liber faneških denarjev ali 7 florinov in 11 bolonjinov. Za vsakega oboroženega hlapca je dobival po 5 liber denarjev mesečno, kar je v celoti zneslo 15 florinov za vse. Pozneje.

¹⁸ Prav tam f 2': »Item habet pro officio mostrarum comitatus videlicet rocharum bon. 15 in mense«.

¹⁹ Prav tam f 3.

²⁰ Prav tam f 4': »depositorius introituum domini nostri Fani...«.

²¹ Prav tam f 3: »primus..., secundus reuisor seu ratiocinator rationum camere domini et communis Fani«.

²² Prav tam, formula se glasi: »tamen si sibi placet, alias non«.

²³ Prav tam f 3'.

²⁴ Prav tam f 4 in 4': »primus..., secundus..., tercius..., quartus officialis super sale domini in civitate Fani«. Prim. še CM 20 f 32 sl. in 150 sl. Leta 1407 so na primer v uradu prodali nad 2200 tovorov soli in leta 1408 nad 2500.

na primer 1441, je moral imeti kaštelan 20 oborožencev.²⁵ Drugi vojaški funkcionarji v mestu so bili kapetani mestnih vrat (conestabili). V tem času so bili trije, a pozneje, na primer leta 1434, so bili štirje.²⁶ Prvi je imel v oskrbi Velika vrata, ki so vodila proti zahodu v notranjost Italije, in Jurijeva vrata. Pri prvih vratih je moral imeti tri, a pri drugih po dva stražarja.^{26a} Mesečno je zase in stražarje prejemal približno po 10 florinov in pol. Drugi kapetan je bil pri Lenartovih vratih, ki so bile v jugozahodnem delu mestnega obzidja. Imel je po dva stražarja in vsi trije so dobivali po 6 florinov mesečno. Tretji kapetan je zopet poveljeval dvojim vratom: Markovim in Morskim. Pri vsakih sta bila po dva stražarja: vsi skupaj so prejemali po 9 florinov in pol mesečnih prejemkov. Konestabili so jemali v zakup tudi razne dace in si tako povečevali svoje dohodke.²⁷

Upravna organizacija, ki so jo imeli Malateste v Fanu približno tako, kakor je tu opisana, vse do konca svojega gospostva v mestu, je bila torej zelo razvejana. Tako po številu uradov kot po številu zaposlenih ljudi v njih se ni moglo s Fanom meriti nobeno zgoraj omenjenih mest. Te številne službe so privabljal v Fano ljudi iz raznih krajev Italije pa tudi iz dežel onstran Jadranskega morja, ki so bile, kakor rečeno, v tesnih stikih z mesti v Markah. Pri teh službah je šlo na eni strani za vodstvene uslužbence, podestaje in kaštelane, ter uradnike sploh, na drugi strani pa za nižje uslužbence, predvsem za vojake, oborožene hlapce, paže in služabnike. Prve službe so zasedali domačini iz Mark, ki so sem prihajali iz drugih krajev Malatestove posesti, ali iz drugih italijanskih pokrajin. Omenjajo se tako ljudje iz mest Cremona, Pisa, Bologna, Cesena, Perugia, Fabriano, Firenze, Rimini, Brescia, Piacenza, Falirona in dr. V drugih službah so bili v obravnavanem času, ko je bil v Markah na splošno tudi proces kolonizacije precej močan, zelo številni tujci izven Italije. Tako so prihajali v te nižje službe številni Albanci,²⁸ Nemci (de Alamania, ljudje z vzdevkom theotonicus) in došleci iz Ogrske (de Vngaria), čeprav seveda vsi, ki so se tako označevali, niso bili Nemci ali Madžari,²⁹ dalje ljudje iz Dunaja, iz Flandrije ter Češke in morda celo iz Švedske.³⁰ Med njimi so bili tudi zelo številni Slovani, ki so prihajali v Italijo z one strani Jadrana. Njihovo število je bilo zlasti v drugi četrtini 15. stol. izredno veliko. Kdo so bili, od kje so prišli in kdaj so bili v Fanu v raznih službah, prikazujejo naslednje tabele.³¹

²⁵ ASF-CM 95 f 5.

²⁶ ASF-CM 84 f 68.

^{26a} ASF-CM 7 f 5: »...debet tenere tres socios ad portam maiorem et duos socios ad portam Sancti Georgii«.

²⁷ ASF-CM 84 f 19.

²⁸ ASF-CM 94 f 15, 39.

²⁹ Prav tam f 2', 3', 6, 8, 14', 17, 26, 32, 38, 41; CM 95 f 6, 40.

³⁰ ASF-CM 95 f 39' in 27 ter f 49.

³¹ Tabele so sestavljene po gradivu, ki ga dajejo kodeksi ASF-CM 94 (glej opombo 15), CM 95 z naslovom *Liber mostrarum officialium, castellano-rum, roccarum et conestabillarum portarum Fani et comitatus (1441—1455)*; gradivo ima tudi CM 96 z naslovom *Libro de mostra se ha a Fano. Mostre de castelani e de contestabili (1461—1510)*.

V službi pri podestaju

- Johannes Franciscus de Pistorio:
3. VIII. Nicolaus Georgii de Segna
1434 Martinus Stefani Sclaus
29. VIII. Matheus... Sclaus
1434 Barabas Stefani Sclaus
10. IX. Michael Guasparis
1434 d'Alamania
9. I. Georgius Marini Sclaus
1435
8. III. Georgius Pauli de Sagabria
1435 Barabas Stefani Sclaus
Coradus Stefani
de Alamania
9. III. Thomas Thomassi
1435 de Sclauonia
- Bonzaninus de Bonzaninus
de Padua:
1. IV. Simeonus Luce Sclaus
1436 Paulus Thomassi Catarine
Sclaus
Stefanus Georgii
de Capiteistrie
1. VI. Matheus Stefani de Mobiley
1436 de partibus Sclauonie
1. VIII. Georgius Sclaus
1436 Martinus Petri de Sdrigna
de Vngaria
31. VIII. Lupus domini Valentini
1436 de Alemania
- 1436/37 Chomorus de Guasconibus
de Florentia:
- Johannes Federici
de Alamania
Martinus Piero de Madrusio
Stefanus Giogii de Marco
de Spalato
Johannes Pieri Lucie
de Giadra
Matheus Stefani Rose
de Costrigna
Georgius Antonii Isabette
de Sagabria
Blaxius Mathei Ysabette
de Rastauiza
- Berardus de Madis
de Brexia:
6. IV. Fabianus Camanis
1438 de Segna, Sclaus
Georgius Nicolai
de R(C?)ottigna

V službi pri kaštelanu

- Petrus de Tübertis
de Cesena:
24. V. Johannes Johannis
1434 de Alamania
15. VIII. Martinus Johannis et Anne
1434 de Sclauonia
Coradus Stefani, sartor,
Theotonicus
Johannes Pieri et Rose de
Sclauonie, sutor
- 1 IX. Johannes de Segna,
1434 calzolarius
1. X. Matheus Thomassi
1434 et Ysabette calzolarius
de Sclauonia
Stefanus Johannis
de Sclauonia
- 31 XII. Bartolus Andree
1434 de Zagabria, calzolarius
Paulus de Lene
de Sclauonia
31. III. Andreas Valentini
1435 et Chiare de Giadra
Ranaldus Guiglielmi,
sartor de Alamania
15. IV. Magister Filippus Jacobi
1435 de Segna, calzolarius
12. VI. Nicolaus Georgii
1434 de Fontana de Sclauonia,
calzolarius
Rigus Gherardi Teotonicus
Johannes Johannis
de Agneos de Alamania
sutor
Andreas Valentini et Clare
de Zagabria
- Magister Jacobus
de Monteflorum:*
31. VII. Johannes Pauli de Segna
1434
31. VIII. Petrus Georgii Sclaus
1435
- Johannes Andree
Sauignano:**
2. IV. Thomas Andree de Vngaria
1434
- Franciscus de Rombellis
de Suncino, nobilis vir:
8. XI. Antonius Johannis et Lene
1435 de Posaga de partibus
Vngarie

V službi pri podestaju

21. VI. Nicolaus Petri de Posaga
1438 Petrus Simonis Ysabette
de Zagabria
3. VII. Bertolus Dionisii
1438 de Lubiana de Sclauonia
Bernardus Luce
de Gracniza, Sclaus
11. VII. Stefanus Johannis
1438 de Gracniza, Sclaus
Simon Michaelis Lene
de Zagabria
Michael Battista Sclaus
Franciscus de Sanguineis
de Salerno:
1. II. Franciscus Johannis
1439 Theoticus
Georgius Martini
de Muglia Sclauonie
Thomassus Martini
de Spalato
Bernardus Luce
de Sclauonia
Georgius Antonii Sclaus
Stefanus Vngarus
1. XI. Bernardus de Grassinim
1439 Georgius Antonii
de Bossina
Martinus Georgii
de Zagabria
Franciscus de Palmeriis
de T(C?)ussigra:
- 1439 Georgius Gregonii
de Modruxio
Georgius Martini Sclaus
P(a)olus Vngarus
Menarius de Simonettis
d'Exio:
- 1440 Blaxius Simonis de Giara,
habitor Insule comitatis
Fani
Thomas Stefani Sclaus
Paulus Francisci Sclaus
de Zagabria
Stefanus Paruus Sclauinus
Stefani Ysabette
de Zagabria
Stefanus Magnus Sclaus
Tomassj
Stefanus Rubens Sclaus
Johannis de Petrii
31. VIII. Carolus Petri de Vngaria
1440 Franciscus Johannis Elene
de Tremiso

V službi pri kaštelanu

16. I. Fabianus Johannis
1436 de Sdnigna de partibus
Sclauonie
23. I. Mateus Johannis
1436 et Catarine de Ungaria
Johannes Johannis
Theoticus
- 5.-15. III. Nicolaus Alexii Antonie
1436 de Cattaro de partibus
Sclauonie
* in ** prečtano
15. III. Michael Johanni de Zara
1436 Pierus Stefani Stanic
de Zagabria
13. IV. Dominicus Gregorii
1436 de Segna
4. V. Andreas Johannis et Stane
1436 de Fontana de partibus
Sclauonie
15. VI. Benedictus Michaelis
1436 de Bartolini de Montona
Sclaus
14. VII. Evangelista Bartoli e Lene
1436 Sclaus
20. VIII. Georgius Johannis et Lene
1436 de Srema de partibus
Vngarie
Franciscus Pauli Agnetis
de Sclauonia
11. IX. Magister Filippus Nicolai
1436 de Segna, tornarius
17. XI. Stefanus... Sclaus
1436
1. V. Batista Mathiutii de Sremo
1437
26. VI. Nicolaus Mathei et Anne
1437 de Pola
15. III. Nicolaus Andree Lucie
1438 de Zagabria,
calzolarius
15. III. Marcus Luce et Nane
1438 de Raguxio
6. V. Antonius Gregorii
1438 de Zagabria, filius Lene,
calzolarius
Jacobus Poli Ysabette
de Zagabria, calzolarius
7. IX. Pierus de Lene de Posaga,
1438 calzolarius

V službi pri podestaju

- 1441 Monardus de Simonettis
d'Exio: [CM 95*]
Tomas Stefani Sclauus
Paulus Francisci
de Zagabria
Stefanus Parus Stefani
Ysabelle de Zagabria
Stefanus Magnus Sclauus
Tomasso
Stefanus Rubcus Sclauus
Johannis Petri
1. I. Georgius Tomasse e Lene
1442 Sclauus
Matheus Simonis Sclauus
1. I. Bartolomeo Johannis
1442 Zacharie
Magnus Sclauus
? Tomas Valentini
1442 Margarite de Fontana
Sclauonie
Valentinus Cosme e Anne
de Sclauonia
Stefanus Pauli Ysabelle
de Sclauonia
Benedictus Giangii
de Xbre de Sclauonia
Antonius de Albertonibus
de urbe Romana:
22. II. Petrus Pauli domine
1442 Catarine Sclauus
Rigo Johannis (tedesco) de
Barbanza Alemanie
?:
1. IV. Georgius Rigi domine
1443 Anne Alamania
22. II. Georgius... Sclauus
1444 Gualterius Arnaldi et
Margarite de Alamanie
Paulus Georgii... de
Zagabria
22. II. Tamassus... Sclauus
1444 Andreas Bartolomei
Catarine de Trausio
Stefanus Johannis et
Margarite Sclauus
- ? VIII. Michael Sclauus
1444
24. IX. Jacobus Simonis
1444 de Alamania
Johannes Galeoctus
de Agusellis de Cesena:
1. IV. Antonius Pauli Ysabelle
1444 de Pirano
Caput Ystrie
Henricus Johannis

V službi pri kaštelanu

1. X. Blaxius Nicolai de Posaga
1438 Sclauus
6. XI. Paulus Tomassi
1438 e Catarine de Zagabria
22. XI. Georgius Georgii
1438 Margarite Sclaua, sartor
9. XII. Matheus Sclauus, famulus
1438 in domo
Blaxius Nicolai Agate
Sclauus de Posaga
2. III. Marcus Georgii Margarite
1439 de Pirano Sclauonie
Valentinus Tome
de Zagabria***
10. III. Petrus Matheo de Zagabria
1439
10. III. Valentinus Johannis
1439 Vngarus, armarolus
et monetarius
1. V. Johannes ser Pieri
1439 de Zadra
27. V. Gregorius... de Zagabria,
1439 calzolarius
1. VI. Pierus Johannis de Posega,
1439 calzolarius
12. VIII. Blaxius Nicolai Sclauus,
1439 calzolarius
Gregorius Andrec, sartor,
Sclauus
Magister Filypus Nicolai
de Segna
28. IX. Valentinus Thomassi
1439 de Zagabria, calzolarius
29. X. Paulus Petri et Johanne
1439 de Vrana Sclauonie,
calzolarius
6. XI. Bartolomeus Georgii
1439 de Sibinicho
1. XII. Blaxius Thomassi
1439 de Zagabria, calzolarius
*** prefertano
8. XII. Petrus Johannis et Lene,
1439 cerdo, Sclauus
12. VIII. Giorgius Georgii Sclauus,
1439— sartor
4. IV.
1440
10. III. Matheus Johannis,
1440 calzolarius de Zagabria

V službi pri podestaju

- Catarine, theotonicus
Blaxius Johannis e
Lene ... Sclauus
Marcellus Georgii e Lene
Sclauus
Simonis Johannis et Lucie
de confinibus Vngarie
in Sclauonia
Ranaldus Federici Elisye
de Alumania
Franciscus Georgii
Catarine de Sclauonia
Johannes ... theotonicus
Antonius de Cipriani
de Manascis:
16. V. Petrus Johannis et Elene
1446 de Modrussio
18. V. Antonius Zannis et Cusane
1446 de Giara
Albertus Johannis
et Agnetis de Vienna
de Alamania
18. V. Nicolaus Johannis
1447 Catarine de Ragusio
Turchinus Johannis
Blaxius Sclauus Alberici
2. VI. Simonis Johannis Sclauus
1447
7. VI. Paulus Benedicti
1447 et Ysabelle Sclauus
25. VII. Benedictus Luce
1447 de Copranu Sclauonie
Tomasius Guidonis
de Monaldis de Arimino:
15. X. Johannes Antonii
1447 de Sibinicho
Johannes Vincilaus Andree
de Alamania
1. XI. Gregorius Johannis
1447 et Lene de Zagabria
Gregorius Johannis
de Zagabris
Benedictus Luce
de Copruza (?)
3. XII. Gregorius Georgii
1447 de Pettua
Petrus Valentini Cereni
et Cataline de Zagabria
22. XII. Clemens Georgii
1447 de Goriano
Georgius Nicolai
Margarite de Zagabria

V službi pri kaštelanu

4. IV. Georgius Georgii Margarite
1440 de Cilla Sclauonia, sutor
Valentinus Thome
de Zagabria
10. V. Paulus Stefani et Lene
1440 de Zagabria
22. VII. Blaxius Tomassi et Elene
1440 de Zagabria, Sclauonia
28. VII. Blaxius Pauli de Zagabria
1440
1. VIII. Gregorius Georgii
1440 de Zagabria
23. VIII. Martinus Johannis
1440 de civitatis Tiua, Sclauus
4. X. Michael Petri domine
Agnetis de Ystria
Sclauonie
6. X. Petrus Micaelis e Lene
1440 de Zagabria
Tomaxius Micaelis
de Alibiana, calzolarius
11. X. Georgius Georgii
1440 Margarite de Cila
Sclauonie
1. XII. Gregorius Andree Sclauus,
1440 sutor
1441 Franciscus de Rambellis
de Suncino: [CM 95*]
Gregorius Georgii
de Zagabria
Marcus Georgii Margarete
de Piramo Sclauonie
Valentinus Tome
de Zagabria
Blasius Johannis
de Zagabria, calzolarius
Gregorius Tomassi
de Ungaria, calzolarius
17. I. Georgius Georgii
1441 Margarite de Cila
Sclauonie
Martinus San Pauli
Isabelle de Spilimber
Friuli
- 1441 Gregorius Andree Sclauus,
sutor
Magister Philippus Nicolai
de Segna, tornarius
Micael Petri done Agnetis
de Ystria Sclauonie

V službi pri podestaju

9. VI. Franciscus Incola
1448 Margarite de Segnia
1. XI. Martinus Gregorii
1448 de Boemia
Clemens Georgii
de Goriana Sclauonie
10. II. Johannes Andree
1448 de Arimino, Sclauus
Nicolaus ... de Silbiricho
Franciscus de Bufulcis (?)
de Forlunor
3. V. Valentis Johannis Sclauus
1450 Stefanus de Modruzio,
Mathei
18. IX. Petrus Ronzii de Zagabria
1450
21. IX. Stefanus Valentis de Vgro
1450 Vngarie
31. X. Allegretus Petri Sclauus
1450 Martinus Valentis
de Sclauonia
31. X. Franciscus Radighi
1450 Sclauus de Giadra
31. X. Rigus Johannis
1450 de Alamania
Georgius Radighi
de Giadra
Gaudentius de Cortaldis
de Arimino:
14. X. Antonius de Ragugio,
1450 Stefani et Johanne
Stefanus de Ragugio,
Micuelis
Stefanus Vngarus,
Georgii Margarite
Georgius Sclauus, Stefani
et Lone
1. I. Valentinus Johannis
1451 de Modruzio
Petrus de Ragugio
1. II. Petrus Alegretti
1451 de Ragusio et Catarine
13. VIII. Antonius Stefani
1451 de Ragusio
13. VIII. Antonius Stefani
1451 de Ragusio
Mateus Jacobi de Giara
Stefanus Marci de Vngaria
Stefanus Mathei
de Vngaria

V službi pri kaštelanu

- Bartolus Cennis Peruzoli
de Saltaria:
1. I. Georgius Sclauus
1444
- Marcelius Franoisci
de Melioratis de Pergamo:
1. XI. Franciscus Simonis
1446 de Zagabria
Antonius Tomassi
de Rasauizza
Petrus Valentis Stane...
Sclauonie
1. IV. Gregorius Mathei Rose
1447 de Zagabria
1. V. Micael domine Anne
1447 de Arbi de Sclauonie
- Stefanus Tomassi Laure
de Zagabria
5. XI. Stefanus de Giouanne
donne Elche Schiauus
3. XII. Georgius Mathei Madalene
1447 Sclauus
Paulinus Barnabei et
Madalene de Zagabria
5. XII. Gregorius Andreoli
1447 Sclauus
Martinus Stefani e Lene
Sclauus
- Giouannis de Giorgio et
dona Catarina de Vngaria,
sartor
1. V. Rigus Blaxii et Agate
1448 de Fontana Sclauonie
- Arighua Arigi Margarite
theotonicus de Lorta,
fornarius
5. V. Stefanus Johannis et
1448 Jacobe de Catara
Sclauonie
1. X. Blaxius Andree de Sancto
1448 Paolo Sclauus
Georgius Stefani Stane
de Sclauonia
Blaxius Marcellis
de Zagabria filius Mathei
et Ysabette

V službi pri podestaju

10. IX. Martinus Clementis
1451 de Zagabria
10. IX. Mateus... de Zagabria
1451 Antonius Johannis
theotonicus
Nicolaus Johannis de
Monte Falconi Sclauonie
1. X. Matheus Jacobi de Giara
1451 Antonius Stefani Lucie
de Goriano Vngarie
seu Sclauonie
26. X. Nicolaus Georgii
1451 de Blagaya Sclauus
25. XII. Michael Petri Vngarus
1451
25. XII. Nicolaus Johannis Flore
1451 de Montefalcone Sclauonie
Nicolaus Micaelis
de Sibinicho Sclauonie
5. I. Johannes Georgii
1452 de Sibinicho
29. IV. Stefanus Georgii
1452 de Spalato
22. V. Antonius Stefani
1452 de Ragusio
30. VIII. Angelinus Johannis
1452 theotonicus
24. VIII. Leonardus Nicolai
1452 theotonicus
Antonius Petri
de Sdragina Sclauonie
20. XI. Leonardus Nicolai
1452 theotonicus
Angelus de Nobilibus
de Sancto Maroto, ciuis
Cammerini:
20. I. Paulus Bartolomei
1453 de Sclauonia
Leonardus theotonicus
1. II. Georgius Stefani Sclauus
1453
Almericus filius Nicolai
de Vngaria
1. VII. Filipus Nicolai Vngarus
1453

V službi pri kaštelanu

- Matheus Nicolai Sclauus
Gregorius Andree
et Margerite de Zagabria,
sutor
4. V. Georgius Sclauus
1449
Fabianus Clementis
Ysabelle de Sclauonia
Paulus Leonardi Duratine
Sclauus
5. V. Valentinus Antonii
1449 Catarine de Villa Sancti
Martini Sclauonie
4. VI. Filipus Nicolai e Lene,
1449 tornarius. Sclauus
Johannes Jacobi et
Johanne de Segna
Petrus Antonii et Lene
Sclauus
Paulus de Franchinus
de Penna (?):
28. II. Nicolaus Johannis
1452 de Alamania
Petrus Blancha
de Capodistria
Antonius Martini
de Nereto partibus
Sclauonie
Nicolaus Georgii
de Ragusia
Bartolomeus Johannis
de Alamania
Johannes Anthonii
de Sibinico
Nicolaus Gregorii
de Sibinico
Georgius Johannis
de Zagabria
Gregorius Georgii
de Pettua
Sante Gamignani
de Talamello:
12. V. Antonius Angeli
1453 de Catara
27. VII. Petrus Biachi de Capite
1453 Istrie
6. X. Andreas Mathei de Segnia
1453
6. XI. Nicolaus Johannis
1453 de Alamania
20. II. Giouanni de Giorgio
1454 Schiauus de Strige
12. V. Nicolaus Georgii
1454 de Ragusio
Angeli de Catara

V službi pri podestaju

24. VII. Stefanus Blasii Vngarus
1453
26. VIII. Gualterius Johannis
1453 de Alamania
? Paulus Bartolomei
de Sclauonia
Georgius Jacobi
de Sclauonia
Georgius Fabiani
de Sclauonia
- Tomas Torcia (?)
de Sclauonia
Georgius Georgii
de Sclauonia
Leonardus theotonicus
- Antonius da Monte Catino:
2. III. Michiel di Giouani
1455 de Segna
Fabianus de Giouane
da Giara

V službi pri konestabilih

- Magister Xristoforus..
olim de Forlinio et cive
de Fano conestabilis Porte
Maioris de Fano:
4. IX. Georgius Pauli de Segna,
1454 calzolarius
Nicolaus Georgii
de Catarina de Segna
1. II. Blaxius Michaelis
1455 de Zagabria
Petrus Georgii de Giara,
calzolarius
10. II. Guido filius dicti Ser
1455 Xristofori conestabilis
8. III. Blaxius Michaelis sclauus
1455 de Zagabria, calzolarius
- Joannes Antonius de Roma,
habitor Fani conestabilis
Porte Maioris de Fano:*
1. X. Petrus... Sclauus
1435
- Ser Marcus Gregorii
de Venetiis nouus
conestabilis electus ad
Portam Maiorem:
20. XII. Georgius Poly Sclauus
1436
25. VIII. Georgius Peri de Santa
1436 Croce de partibus Sclauonie
Blaxius Michaelis Sclauus,
calzolarius
- Magister Guido Nicolai
de Venetiis, balestronis.
electus in conestabilem
Porte Maioris de Fano:
1. I. Georgius Marci Sclauus
1438 Petrus Johannis e Lene
de Posaga
- Pierpaulus Ser Xristofani
de Cesena. conestabilis
Porte Maioris de Fano:
5. III. Blaxius Michaelis Sclauus
1439 de Zagabria
- Petrus Georgii de Segna
Guido Nicolai de Ragisio,
magister balstrarum.
conestabilis Porte Maioris:
2. IX. Valentinus Sclauus
1439 Georgius Urbani Sclauus,
habitor Fani, sartor

V službi pri konestabilih

- Johannes Antonius
de Roma:
20. 3. Nicolaus Sclauus
1446
- Matheus filius Petri
Rocchi:
1. II. Blaxius Micaelis Sclauus
1449
1. VI. Paulus Bartolomei Sclauus
1449
- Zannes Antonius de Roma:
Gregorius Marini
de Venetiis Sclauus
Adriannus Rubei de Penna
habitor Macerate:
Antonius Petri de Segna
Ranaldus Nicolutii
de Saxto(?) conestabilis
Porte Sancte Marie:
1. IV. Lucas Pauli de Giadra
1441
- 1441 ????, conestabilis Porte
Maris ciuitatis Fani:
- Blasius Micaelis
de Zagabria
Gregorius Vrbani Sclauus
- Matheus Jacobi de Fano
barbitonsore, conestabilis
Porte S. Leonardi de Fano:
(Ser Names Gualterii
de Aquila)
30. XI. Gregorius Vrbani Sclauus,
1434 sartor, habitator Fani
(ga zamenjal
Guido Guidolini de Fano)
15. I. Magister Lucas Pauli
1435 de Giara, sartor
- Paulus dala Stambichnia
conestabilis Porte Sancte
Marie de Fano:
31. I. Lucas Sclauus, sartor
1435 de Giadra
- Petrus Georgii
de Segna
- J(o)annes Antonius
de Roma, conestabilis
Porte Sancte Marie:*
1. VIII. Lucas Pauli Sclauus, sutor
1437 de Giadra
- Francoiscus Panzule
conestabilis Porte Sante
Marie:*

V službi pri konestabilih

23. IX. Lucas Pauli Sclauus, sartor
1438
- Franciscus Nicolai alias
Panzuli, conestabilis
Porte Sancti Leonardi:
1. IX. Matheus Johannis Lucie
1440 de Zagabria, cerdo
1. I. Matheus Johannis Lucie
1441 de Zagabria
12. III. Magister Guido Michaelis
1440 de Segna
- Johannes Tomasii
de Capite Ystrie
Gagliardus de Capite Ystrie
Georgius Georgii
Margarite de Cillio
Sclauonie
- Ser Names Gualterii
de Aquila, ciuis Fani,
conestabilis Porte Sancte
Marie:*
1. X. Lucas Pauli Sclauus
1438
- Ranaldus Nicolutii
de Saxto(?) conestabilis
Porte Sancte Marie:
1. IX. Lucas Pauli de Giara
1450
- Franciscus Nicolai alias
Panzuli, conestabilis Porte
S. Leonardi: CM 95
15. V. Matheus Johannis Luce
1441 de Zagabria
- Petrus Johannis e Lena
de Posaga Ungarie
Georgius Georgii
Margarite de Callio
Sclauonie
- * preertano

Pri vicepodestaju

Giouanni di Carançoli
da Magliano de Sabino:

- 10. XII. Gregorius Johannis et
1448 Anne de Buda Vngarie
Johannes Cosmi et
Ysabette de Zagabria
- ? IV. Gregorius Micaelis
1449 et Margerite de Vngaria
Petrus Alegretti
de Ragusio
- 1. IV. Andreus Blaxii et Lucie
1449 de Sclauonie
Paulus... sui frater
- 8. I. Petrus Johannis
1448 et Catarine Vngarus

Pri »legum doctores

Johannes Franciscus
de Braccis de Rauenna:

- 16. VI. Matheus Egidii de Flumi
1451 de Sclauonia, macer
- 17. VI. Martinus de Zagabria
1451
- Antonius de Ragusio
- 25. V. Stefanus Micaelis
1451 de Ragusio
- 10. V. Stefanus Georgii
1451 de Modrussio
Luca Alegreti de Catara
- 30. VI. Stefanus Radichi et
1451 Blanche de Pera
de Sclauonia, comitatis
Giare
- 17. VII. Stefanus Matei Vngarus
1451

Slovani so stopali v službe skoraj izključno pri podestajih, kaštelanih in konestabilih. To je tudi povsem določalo značaj njihovih služb. Bili so predvsem oboroženi hlapci (famuli seu beroarii), služabniki (familiares, domicelli, famuli in domo), paži (paghae) in stražarji pri mestnih vratih (socii). Privlačila jih je zlasti služba oboroženih hlapcev pri podestajih in kaštelanih. Vendar so se v službah naglo menjavali. Vsekakor so bili precej redki primeri, da bi vztrajali na svojem mestu dalj kakor leto dni. Tako je pri kaštelanu v Fanu služil Bartolomej, sin Jurija iz Šibenika, več kakor leto dni.³² Menjavali so se tudi ob vsakokratni zameni podestatov, kaštelanov in konestabilov; viri namreč zelo jasno kažejo, da so se tedaj povsem zamenjali oboroženi hlapci in služabniki. Redki so bili tudi primeri, da bi prehajali od enega službenega mesta v Fanu na drugega. Tako je na primer Konrad, sin Štefana de Alamania, ki je v marcu 1435 stopil v službo oboroženega hlapca pri podestaju, že od avgusta prejšnjega leta služil pri kaštelanu.³³ Prav iz teh ugotovitev lahko sklepamo, da je bilo možnosti za tovrstno zaposlitev v Markah in drugje v Italiji veliko in da je med drugim tudi to privabljalo velike množine ljudi iz drugih, neitalijanskih področij. Vsekakor je moralo tudi v drugih krajih Mark in izven njih biti število Slovanov v takih in podobnih službah, sodeč po primeru Fana, v določenih časovnih obdobjih izredno veliko.

Začetek in konec službovanja je poseben uradnik, kakor smo že spoznali, redno zapisoval v posebno knjigo. Tako pomeni v tabelah datum tam, kjer sta pod istim datumom navedeni dve imeni, konec službe prvega in začetek službe drugega človeka, ki je prvega nadomestil. Drugje pa je datum ali datum začetka ali datum konca službovanja. Pri tem je uradnik vsakega, ki je službo nastopil, tudi opisal po zunanjih znakih in navedel njegovo starost.³⁴ Prevladovali so mlajši ljudje, stari od 20 do 30 let. Vendar pogosto srečujemo tudi mlajše, celo šele 16 let stare mladeniče in seveda tudi mnogo starejše, stare tudi od 50 do 60 let, ki jih je imel na primer Luka, Pavlov sin iz Zadra (Luca Pauli de Giara).³⁵

V to službo so stopali deloma Slovani, ki so bili že prej naseljeni v Italiji oziroma so prišli v Fano iz podobne službe drugje v Italiji. Taka sta bila na primer Blaž, Simonov sin iz Zadra, ki je bil »habitor Insulae comitatus Fani«, in Jurij Slovan, Urbanov sin, ki je bil »habitor Fani«.³⁶ Tudi razni sli in kurirji, ki se omenjajo približno ob istem času in ki so opravljali te posle za podestaje ali kaštelane

³² ASF-CM 94, f 41': od 6. nov. 1439 do 1. dec. 1440.

³³ ASF-CM 94, f 3' (1435 marec 8), f 26 (1434 avg. 14).

³⁴ Posamezni zapisi so naslednje vsebine: Barabas Sclausus, magne stature, barba nigra, etatis XXXV annorum; Marcus Georgii /e/ Margarite de Pirano Sclauonie, oculis variis, etatis XXX annorum; Tomaxius Micaelis de Alibiana, calzolarium, homo iuste stature cum cappellis longis, barba cum barbellis albis, etatis XXX annorum (f 38'); Michael Petri /e/ domine Agnetis de Ystria Sclauonie, etatis XL annorum, comunis stature, oculis variis, itd.

³⁵ ASF-CM 95 f 17.

³⁶ ASF-CM 94 f 17, 49'.

in druge uradnike, so bili pogosto v okolici Fana poseljeni Slovani. Taki so bili na primer Simon, Jurjev sin, ki je šel v Rimini s svojim tovornim konjem, Pavel Slovan, ki je za opravljeno pot v Jesi dobil tri libre in deset solidov plačila, Ivan Slovan, ki je opravil pot v Camerino za libro in petnajst solidov, ter Ivan iz Senja (de Segna), ki je za pot v Caminato, opravljeno ponoči, dobil 7 solidov.³⁷ Vendar so prevladovali, tako se zdi, tisti, ki so v Italijo šele prihajali. Vsekakor je sorazmerno veliko število Slovanov v nižjih službah v Fanu znak enotnega procesa, ki mu moremo slediti na vsem ozemlju Mark od Pesara do Ferma. Gospodarsko razvitejše področje, ki je ob pomanjkanju delovne sile lahko dajalo kruha številnim došleccem, pa tudi kolonizacijska vnema, izpričana na velikem delu Mark v 15. stoletju, sta pritegovala močan dotok prebivalstva iz vzhodnih jadranskih dežel, ki se je iz različnih vzrokov odločalo za izselitev iz domačega kraja.

Med njimi niso bili samo ljudje brez poklicev, ki so se nato vdinjali v vojaško službo ali druge posle, čeprav se zdi, da so vsaj posamezni med njimi bili tudi poklicni najemniški vojaki. Taka sta bila na primer Peter, sin Ivana in Lene, ter Matej, sin Ivana in Lucije iz Zagreba.³⁸ Sorazmerno številni so bili namreč med Slovani, uslužbenimi v Fanu, tudi obrtniki, zlasti krojači in čevljarji, omenjajo pa se tudi strugar (tornarius), kovač orožja in denarja (armarolus et monetarius) in mojster topov (magister balistrarum). Vsekakor je zanimiva ugotovitev, da so se ti ljudje s poklicem zaposlovali izključno pri kaštelanu in poveljnikih mestnih vrat. Ni jih zaslediti v službi pri podestaju. Morda gre to povezovati na eni strani s tem, da je kaštelan potreboval v teh obrteh izučene ljudi, na drugi strani pa verjetno s tem, da so si ti v Fano došli obrtniki začasno poiskali kot dopolnilno zaposlitev še stražarsko mesto pri mestnih vratih.

Ozemlje, iz katerega so prihajali Slovani v službe v Fano, je bilo zelo obsežno. Zajelo je na eni strani vso vzhodno obalo Jadranskega morja, seglo pa je tudi globoko v zaledje. Poleg Dalmacije in Istre, ki se na splošno označujeta kot Sclavonia, je v viru imenoma navednih še vrsta mest in krajev, iz katerih so prihajali. Tako se v zgoraj navedenih službah v Fanu omenjajo ljudje iz Kotora, Tivata (Tiua), Dubrovnika, Paga, Splita, Sibenika, Zadra, Senja, Vrane, Reke, Pulja, Rovinja?, Fontane, Pirana, Kopra in Milja. V zaledju pa se med deželami imenuje Bosna (Bossina), Hrvatska (Crebatia), Slavonija (Sclauonia), Srem (Sremo, Srema), Slovenija (Sclauonia) in tudi Ogrska (Vngaria) ter Nemčija (Alamania). Zadnja dva naziva sta imela, tako se zdi, državnopravni pomen. Tako se na primer Zrinj označuje včasih kot kraj »in partibus Sclauinie«, včasih kot »Sdrigna de Vngaria«. Podobno se tudi Požega postavlja na Ogrsko, a Srem označuje vir kot del Ogrske (Srema de partibus Vngarie). Izrecno pa se v zaledju omenjajo naslednji kraji: Blagaj, Gorjani, Gračanica (Graciniza), Hrastovica (Rastouiza), Kostri-

³⁷ ASF-CM 84 f 84', 104'; prim. še CM 108 f 132—136, 156' za leta 1456/7.

³⁸ ASF-CM 94 f 41, 46'.

nja (Costrigna), Modruš, Požega, Zagreb, Zrinj, Celje (Cilla, Cila, Cillio), Ptuja (Pettua, Petoa), Ljubljana (Alibana, Lubiana) in Sv. Križ.

Na mnoga vprašanja, kot na primer, kje so vzroki za izseljevanje teh ljudi, ali je bil pri tem beg pred Turki res najpomembnejši, ali so ostali v Italiji ali so se vračali nazaj, po katerih poteh oziroma smereh so se podajali v Marke (iz Hrvatske, iz »Zagreba«, so med drugim vsekakor šli tudi čez Novo mesto v primorska mesta v Slovenski Istri in od tam dalje) in druga, trenutno seveda še ne moremo odgovoriti. Že opozoritev na te z italijanskim ozemljem povezanimi problemi preteklosti jugoslovanskih ljudstev pa daje razpravi upravičenost nastanka. Je dokaz več, da je bilo Jadransko morje dolga stoletja most in ne pregrada med ljudstvi na obeh obalah.

V drugi polovici 15. stoletja, predvsem od 60-ih let dalje, število Slovanov v teh službah v Fanu počasi pada, čeprav so tudi še poslej mnogi služili na zgoraj označenih delovnih mestih. Pri podestajih in kaštelanih v Fanu so na primer še vedno služili ljudje iz Dubrovnika, Sibenika, Senja, Vrane, Modruša, iz Hrvatske in Ogrske pa tudi iz Istre.³⁹ Manj kakor v teh službah jih je bilo po obravnavanem času zaposlenih pri konestabilih. Tako je leta 1469 zamenjal Pavla iz Splita, ki je bil stražar pri mestnih vratih, Pavel iz Zagreba; ali leta 1472 Jurij iz Zagreba nekoga oboroženega hlapca, ki je bil doma iz Barija. Leta 1492 pa se je v spremstvu gubernatorja Pavla Bochiarda omenjal tudi služabnik Pavel (Paulus Sclauonus famulus).⁴⁰ V 16. stoletju so Slovani iz teh služb povsem izginili in so jih tudi na teh nižjih službenih mestih v upravnih organih v Fanu zamenjali domačini.

SLAVI NEGLI ORGANI AMMINISTRATIVI DEI MALATESTA A FANO (1434—1455)

La struttura tanto articolata dell'amministrazione malatestiana nelle Marche ed in particolare modo a Fano attraeva gente, in cerca di impiego, da differenti località italiane. Ma accadeva lo stesso per la gente proveniente da paesi stranieri e soprattutto da quelli posti al di là dell'Adriatico, territorio allora in stretti rapporti commerciali con le città marchigiane.

Gli Slavi ottenevano impieghi quasi esclusivamente presso i podestà, castellani e connestabili. Questo fatto da per sé definiva il carattere del loro servizio. Erano soprattutto servi armati (famuli seu beroarii), sorvitori (familiares, domicelli, famuli in domo), paggi (paghae) e custodi alla porta urbana (socii).

Il territorio da cui giungevano degli Slavi a prestare la loro opera in queste occupazioni a Fano, era molto ampio. D'un lato consisteva in tutta la costa orientale dell'Adriatico, dall'altro si estendeva anche profondamente nel retroterra. Oltre alla Dalmazia e alla Istria, che generalmente venivano chiamate Slavonia, le fonti enumerano esplicitamente tutt'una serie di città dalle quali proveniva questa gente. Così prestava servizio a Fano gente di Cattaro, Tivari (Tiva), Ragusa, Spalato, Pago, Sebenico, Zara, Segna (Senj), Vrana, Fiume, Pola, Rovigno (?), Fontana, Pirano, Capodistria e Muggia. Nel retroterra, poi, tra le regioni troviamo nominate la Bosnia (Bossina), la Croazia (Crabatia), la Slavonia (Sclauonia), lo Srem (Sremo, Srema), la

³⁹ Glej ASF-CM 96 f 7, 8, 10, 10', 28, 28', 33, 46.

⁴⁰ ASF-CM 96 f 28', 33, 46.

Slovenia (Sclauonia) ed anche l'Ungheria (Vngaria) e la Germania (Alamania). Questi ultimi due termini avevano, pare, un significato politico-amministrativo. Così, ad esempio, la località di Zrinj viene chiamata talvolta come luogo »in partibus Sclauinie«, e tal altra come »Sdrigna de Vngaria«. Analogamente Požega viene posta in Ungheria; lo Srem viene definito dalla fonte come parte dell'Ungheria (Srema de partibus Vngarie). Vengono esplicitamente nominate, nel retroterra, le seguenti località: Blagaj, Gorjani, Požega, Zrinj, Modruš, Gračnica (Gracniza), Hrastovica (Rastouiza), Kostrinja (Costrigna), Labinj, Zagreb, Sv. Križ, Smartin, Celje (Cilla, Cila, Cillio), Ptuj (Pettua, Petoa) e Ljubljana (Lubiana, Alibiana).

Nella seconda metà del XV secolo, soprattutto dagli anni 60 in poi, il numero degli Slavi in questi impieghi a Fano lentamente diminuisce. Nel secolo XVI però spariscono completamente da questi posti, sostituiti anche nei posti di minor importanza dalla gente del luogo.